

Central European
Digital Media
Observatory

Náboženské presvedčenie v Česku a na Slovensku

Coffee Beans

Pavol Kosnáč a Hugo Gloss, CEDMO-SVA

Rozdiely v náboženskej afilácii medzi Českom a Slovenskom sú takmer príslovečené. Česi sú známi ako najateistickejší národ v Európe, zatiaľ čo Slovensko patrí vzhľadom k množstvu ľudí, ktorí sa hlásia k inštitucionalizovanému náboženstvu, ale aj niektorými legislatívnymi špecifikami (prah registrácie náboženských organizácií v ČR je 300 členov, v SR je 50 000, pričom SR má aj špecifickú zmluvu so Svätou stolicou) k zemiám s najväčšou náboženskou identifikáciou v Európe, po boku krajín ako je Poľsko, Írsko či Malta.

Ako píše Nešpor a Václavík, religionisti a historici vidia korene rozdielu medzi Slovenskom a Českom v historickom vzťahu ku Katolíckej cirkvi, ktorá bola v danom čase úzko prepojená s Habsburskou ríšou a Habsburskou dynastiou celkovo. Habsburgovci boli silní podporovatelia Katolíckej cirkvi, natoľko, že katolicizmus bol vnímaný ako súčasť Habsburskej, a teda aj rakúskej identity. V českom prostredí sa dodnes spomína “spojenectvo trónu a oltára”.

Tento vzťah začína situáciu komplikovať približne od 18. storočia, kedy do komplikovaných regionálnych aj imperiálnych identít vstupuje nacionalizmus a národné cítenie. Jednotlivé skupiny, ktoré boli doteraz súčasťou Habsburskej ríše, sa začínajú považovať za samostatné národy, a po nástupe romantizmu sa s nimi spája aj predstava práva na sebaurčenie. A tu niekde začína definitívne erodovať vzťah Čechov ku Katolíckej cirkvi, zatiaľ čo vzťah Slovákov nemal dôvod sa meniť.

Zeme koruny Českej boli síce súčasťou Habsburskej ríše, ale jednalo sa o územie, ktorého historickú legitimitu uznával aj cisár. České kráľovstvo bolo významnou časťou monarchie. Slovensko bolo naopak súčasťou Uhorska, a Slováci tak nad sebou necítili “rakúsku čižmu”, ale “maďarskú”. Súčasťou českej národnej identity teda je odpor proti Habsburgovcom, ktorí boli asociovaní s katolicizmom, zatiaľ čo slovenská národná identita sa formovala v odpore proti Maďarom a maďarizácii, kde rakúski Habsburgovci predstavovali síce vzdialeného, ale predsa spojenca. Slováci tak nemali dôvod pre kognitívnu dizonanciu - “dobrý Slováč” mohol byť zároveň aj dobrým katolíkom. Národne uvedomelý Čech mal ale silne komplikovanú pozíciu, keďže odpor proti Habsburgovcom znamenal často išiel ruka v ruku s odporom proti Cirkvi. Aj preto vzniklo v ČR oveľa väčšie množstvo protestatských alternatív - národne cítiaci Česi hľadali kresťanskú alternatívu voči katolicizmu, s ktorým sa nevedeli pri svojom národnom cítení zmieriť, vzhľadom na ich vzťah k Habsburgom.

Výsledkom daného historického kvasenia a formovania národných identít sú dnes v praxi tieto čísla:

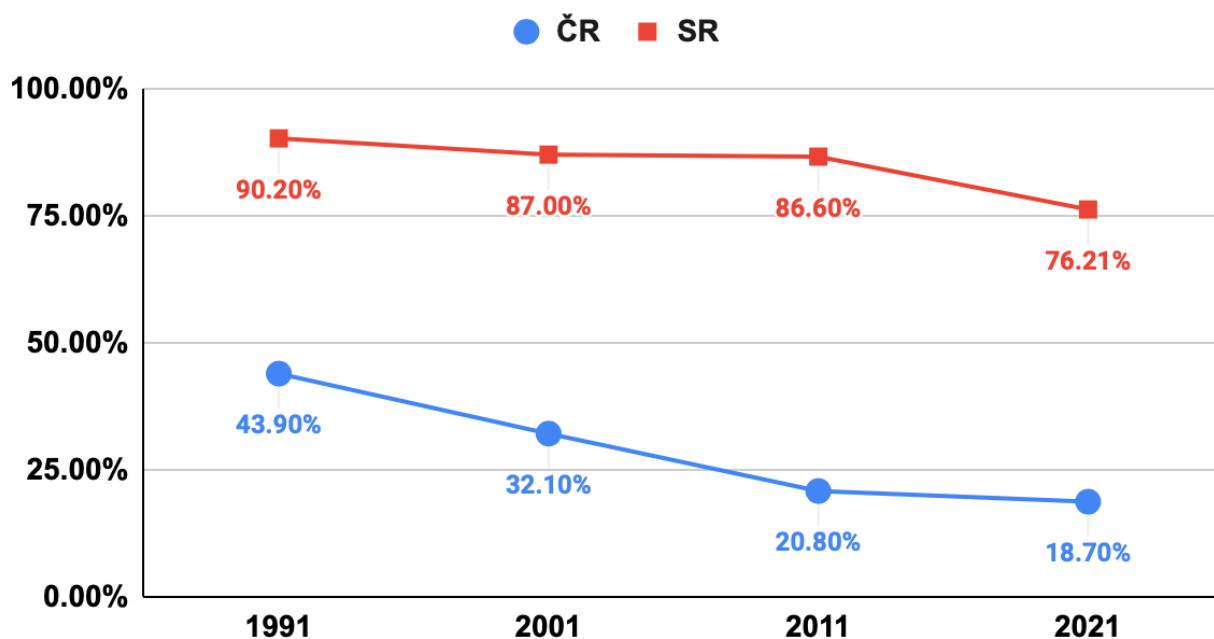
Zákon č. 3/2002 Sb. Zákon o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů.

§ 11 a § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

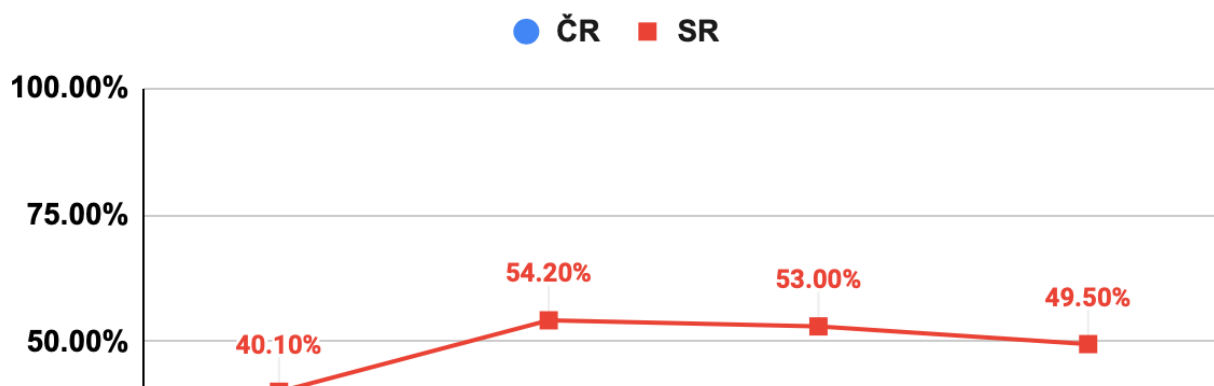
Zoznam zmlúv medzi SR a Svätou stolicou: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/cirkev/p/apostolska-nunciatura/c/zmluvy-medzi-slovenskou-republikou-a-svatou-stolicou>

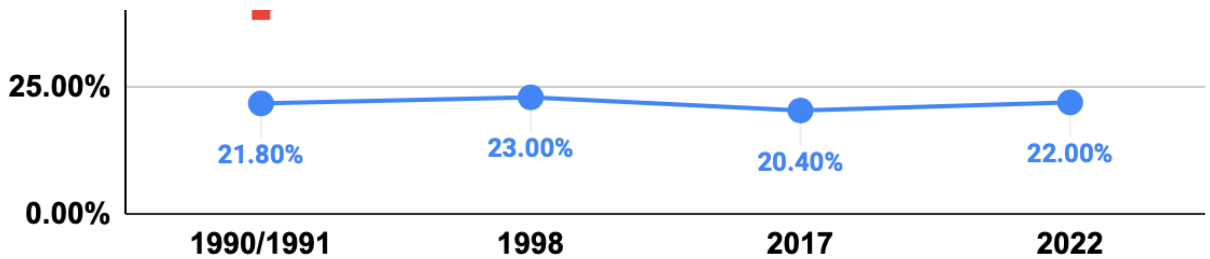
Nešpor, Z., Václavík, D. a kol., Příručka sociologie náboženství, Slon, 2008, str.10-11.

Graf 1: Přehled vývoje sebedeklaratorního náboženského vyznání v ČR a SR (1991 – 2021)

Graf 2: Vývoj subjektivního vnímání náboženství jako důležitého v životě respondenta/tky v ČR a SR (1990 – 2022)

Vidíme teda masívny rozdiel medzi tzv. inštitucionálnou náboženskou afiliáciou (prieskum nemeria neinštitucionálnu spiritualitu) v Česku a na Slovensku, ktorá ovplyvňuje spoločenskú dynamiku v oboch krajinách dodnes.

Použité datasey:

Graf 1:

Náboženské vyznání obyvatelstva ČR 1991, 2001, 2011

<https://www.czso.cz/documents/10180/20551795/1702201401.pdf/68758640-22b5-4eba-9733-95c75a479d42?version=1.0>

Náboženské vyznání obyvatelstva ČR 1991, 2001, 2011

https://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/54eb0cba-ec99-4549-8a33-5c86eead59c1/Tab_14_Obyvatelstvo_SR_podla_nabozenskeho_vyznania_scitanie_2011_2001_1991.pdf?MOD=AJPERES

Náboženské vyznání obyvatelstva ČR 2021

<https://www.scitani.cz/nabozenska-vira>

Náboženské vyznání obyvatelstva SR 2021

<https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/struktura-obyvatelstva-podla-nabozenskeho-vyznania/SR/SK0/SR>

Graf 2:

EVS (2022). European Values Study 2017: Integrated Dataset (EVS 2017). *GESIS, Cologne. ZA7500 Data file Version 5.0.0*, <https://doi.org/10.4232/1.13897>.

World Value Survey Wave 2. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & Puranen, B. et al. (Eds.) (2018). *World Values Survey: Round Two - Country-Pooled Datafile*. JD Systems Institute & WWSA Secretariat.

World Value Survey Wave 3. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & Puranen, B. et al. (Eds.) (2018). *World Values Survey: Round Three - Country-Pooled Datafile*. JD Systems Institute & WWSA Secretariat.

World Value Survey Wave 7. Inglehart, R., C. Haerpfer, A. Moreno, C. Welzel, K. Kizilova, J. Diez-Medrano, M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & Puranen, B. et al. (Eds.) (2018). *World Values Survey: Round Seven - Country-Pooled Datafile*. JD Systems Institute & WWSA Secretariat.